

Z NEUMARKU

I

PŘED KRÁTKÝM ČASEM POVÍDALI SI ČEŠTÍ SEDLÁCI, že přijde Rus, a jedna selka zapověděla již muži prodávat obilí, aby měla z čeho pect, až přijde nepřítel, neboť znají staré hospodyně ruské vojáky z francouzské války. Povídají o nich, že si dali sloužit, že jedli a pili dost a dost, ale když se jim dalo, co chtěli, že neublížili kuřeti, a kdyby se bylo na vojáka něco nectného proneslo, že byl hrozně trestán. Když se napili, tu se rozléhaly ruské písně po celé vsi; jedna stará selka ve vsi Chrastavicích umí posud dvě ruské písně, které jí byl ruský důstojník naučil. Lidé mysleli, že přijde zase jako přítel. – Pověst o Rusovi brzy však pominula a povídalo se opět jen o té nové svobodě a co se v Praze děje. Najednou strhl se povyk, že táhne k bavorským hranicím Francouz; povyk ten udělala zpráva, kterou rychlík z Řezna na klenčský ouřad přinesl, že totiž několik tisíc francouzských dělníků do Badenska vtrhlo, tam loupí, pálí a vraždí. Zpráva ta poslala se skrze rychlíka zase dále, a hned bylo celé okolí ve zmatku. Jak to obyčejně bývá, že se udělá z komára velbloud, tak to bylo i zde; z 20.000 udělalo se 100.000 paličů, zlodějů, vrahů, a v jejich čele postavili lidé knížete Metternicha (čili Větrníka, jak ho selský lid nejvíce jmenuje; také Bedrník ho pokřtili, zvláště ženské) a přiřkli mu, že táhne s tou luzou na Vídeň pomstít se na císaři a na těch, co ho vyhnali. – Někdy je v takových povídačkách dobrý nápad. –

V Neumarku čekali tu rotu v pěti dnech, v Domažlicích ale paničky již omdlávaly, neboť se povídalo, že jsou již v Mnichově nad Lesem (Waldmünchen) a do rána že při-trhnou. Mnozí peníze a dražší věci zakopali; muži chystali

zbraň, ale více srdnatosti nebyvalo by jim škodilo. Když muži hlavu ztratí, tuť není divu, když ženy omdlévají. —

Ve vesnicích panoval také veliký zmatek a nebylo divu, když přijde zpráva z Bavor, aby se na českých hranicích zbrojí zaopatřili, že nepřítel na ně táhne; tuť nemysleli jinak, než že Bavor svou zem jim dokořán otevře, aby mohli bezpečně k nám projít, a že knížeti Metternichovi i vozy zadarmo dá, aby zde dříve byl. Mnoho sedláků zakopalo část obilí do země, aby měli, jak se vyjádřili, co zasít a co jíst, kdyby nepřítel osení zkazil, a kde co je, snědl. Že ale mezi nimi větší srdnatost panovala než mezi městskými, to je skutečná pravda. Několik sedláků stojí v poli a takto si povídá: „Kdyby to bylo nepřátelské vojsko, nebylo by tek zle, to mi věřte,“ povídá jeden, „deli bychom mu jíst, kde co je, a zase by táhl dál, voják má přece čest v těle, ale taková najatá rota nezná Boha, nezná slitování, ta zabije člověka jako psa.“

„Bohdá, že se to nestane, abychom se deli tak zabit bez bránění; vždyť nás je teky hodně, když bychom se jim všickni postavili.“

„To je jako rosa proti takovému množství, které je ozbrojeno střelnou zbraní; a to máš nejhorší. Kdyby platilo, který kterýho zmůže, vzal bych takových kluků deset na sebe, ale než já ho mohu hudeřit, skolí mne kulkú; to mi nejvíc mrzí.“

„Já si myslím tek; ten kulír (rychlík) jen letí, tudy bude ta zpráva záhy v Praze a ve Vídni, a císař pán že nás tu nenechá pobit a pošle nám sem trochu našich vojáků a několik kanonů. Ty kanony postavíme hin po těch vrchách, my se postavíme hin v údolí, a potom at přijdú; bohdá že by jim přešla chuť pomstit se na našem císaři pánu.“

„Jirko, ty mluvíš bez rozmyslu, kdepak by vzal císař pán ty vojáky, nevíš, že jsou všickni pryč v Němcích, v Netalii a kdož ví kde všude.“

„A nač jich v Němcích? – Já myslil, že to vojsko se vrátí a že peníze, co koštuje, v zemi zůstanú. Tohle se mi nelíbí. A v Itálii není tekv třeba, aby byli; neměl by císař nechat ty naše děti pobit, když juž tam platní nejsú.“

„Já nevím, proč se císař pán o ty Taliani tek dere; když chtějí být svoji, řekl bych: Nu, budte si svoji, však já mám zemi dost a dětí dost. Všecky ty našince tam pobijú a potom, až přijde na nás nepřítel, bude nás málo,“ prohodil malý hoch.

„O to hej, dost nás je, ale pravda je tuto, že je škoda těch chlapců, co tam dole jsú, že musí tek darebně zahynút. A což je pánům o tisíc duší, jen když je hužitek, a Itálie nese, milí braši, hodný hužitek, proto je císař pán nerad pustí.“

„Ale poslúchejte, tuhlety patalie tam dole v Itálii má prý také na svědomí ten taškář, co nás hokrádal, ten Větrník, kdyby jeho nebylo, bylo by se všecko srovnalo. Ten nebude moct pokojně humřít a po smrti bude černý chodit.“

„Kdyby jen byl juž radší se světa, aby lidi nezlobil, ale to nám ho čert ještě sem přivede s takovou rotú; jestli se na nás přivalí, nevím, co si počneme.“

„E co; ženy, děti pošleme s dobyt看em dál do kraje a my zůstaneme zde a budeme mlátit, dokud bude kúsek cepu. Já si pobiju můj cep hodně hřebami, a to bude železná Žižkova palice; jen ať přijdú, však my jim posvítíme, že se na císaře pána ta šelma jistě nedostane.“

Dokud myslili sedláci, že Francouz přitáhne, chystali zbraň, totiž vidle, cepy a kosy, ale když povyk přestal, nechali všeho a nevím ani, jestli těch několik sedláků piky, co v práci měli, dodělat nechali. Někteří by se cvičili ve zbrani, ale oni se přece bojí, že by třeba trestáni byli od úřadu, a tudy raději toho nechávají, zvláště když potřeba nekázala, by statek svůj proti bezbožné luze bránili.

Žebráků je zde dost, a zvláště co tak silně, jak předešlá léta, kdyňská fabrika pracovat nemůže, mnoho dělníků přinuceno je chodit prosit. Přece však o krádeži málokdy se slyší, a jestli se jaká spáchá (aby stála za řeč), jsou to skoro vždy odvážní zlodějové z Bavor, kteří si začasť do Čech pro lecco zaskočí. – O paličích není zde slechu. Oni se ti chudí přece po těch vesnicích jakž takž užíví, a zvláště v létě. Jedenkráte, jsouc právě u sedláka, počítala jsem žebráky, kteří tam byli za jedno půldne přišli; bylo jich třicet a ani jediný neodešel bez almužny, ani jednoho neodbyla hospodyně s holým „naděl vás Pánbůh, není vám co dát,“ jak začasť ve městech ti nejzámožnější lidé žebráky odbývají; ani jim nepředhodil hospodář „jděte dělat“, věda dobře, že by mnohý chudák dělal, kdyby měl práci. A takové procesí nuzných nepřijde jen k jednomu sedláku, ani snad jednou za týden; den jak den jdou zastupy a každý si nese v mošně neb v pytlí všeliké potraviny domů. Mezi tím množstvím žebráků je málo vesnických, neboť vyjmouc několik chudších vesnic, které svým chudým nemohou tolik dát, co by celý rok na šat a jiné potřeby měli, živí si každá vesnice svoje chudé sama. Některá vesnice má čtyry i šest chudých; ti ostávají v obecní chalupě, dostanou chléb, mouku, máslo, vejce atd. od selek do zásoby, a když se to spotřebuje, vezme některý z nich mošnu a jde po statcích, a tu dají selky, co která právě může, jedna to, druhá ono. Dříví dostanou od obce a na šat též sedláci jim dají; kromě kabátů a klobouků dostanou každý rok nový oblek. Chudé vesnické děti se také přes léto dobře užíví, ba i na zimu rodičům potravu nastřádají, totiž pasením hus; když je dítě malé, vezme si půl stáda (to je 5, na celé stádo počítají ve vsi 10), je-li větší, celé stádo aneb půl druhého. Od stáda hus dostane přes léto husopaska platu: 2 věrtele ječmene, 2 bochníky chleba, 1 žejdlík másla, 1 ž. soli, a kromě toho od každého

pečení chleba rozpíček. (To je velký černý vdolek neb, jak někde říkají, poplamenice: placka udělaná z těsta chlebového, sazena do pece před chlebem; snad od toho jméno dostala, že se sází po vyhoření plamene). Hus drží se vezdejších českých vesnicích mnoho a tudy mají chudé vesnické děti dobrý výdělek přes léto, takže když jsou větší děti aneb více menších, na zimu hezká zásoba obilí se jim sejde. —

Vůbec jsou ve vesnicích dobře placeni jak obecní sluha, tak i sluhové jednotlivců; také lépe s čeledínem se nakládá než ve městě, zvláště je-li hodný. Ve vesnicích uchoval se posud ten krásný způsob našich předků, kteří považovali čeledína ne za otroka, nýbrž za svého svobodného pomocníka, za ouda rodiny své! Čeledín vesnický pracuje zároveň s hospodářem, on s ním zároveň za jeden stůl k jídlu zasedne; pacholek a sedlák stejný nosí šat, jeden s druhým pospolu se raduje a veselí, pospolu zármutek snáší. Ani vědomosti, nimiž mysl svou obohacuje, nenechává sám pro sebe; nikdy nečte knihu, ať je poučná, ať je zábavná, sám pro sebe, nikoli, on sečká, až je domácí práce zařízena, a potom, když usedne rodina okolo něho, teprv začne číst. Tu nesedí jen selka a vlastní děti, i děvčečka, pacholek, volař, teletník, pastýř, ba i ten malý husopas sedí u kamen a poslouchá. Pacholek řekne hospodáři „vy, sedláku, aneb hospodáři,“ a trefí-li se, že zároveň s nimi rosl, přijme sedlák od něho i upřímné „ty“; jaké titule musí dávat městský čeledín svým pánům? — A jak zachází se s nimi? —

Ty dni sešla jsem se s jedním sedlákem, který se byl právě z Prahy vrátil a lecco mi povídal, co tam byl viděl i slyšel; mezi jiným povídal: „Byl jsem tam v jedné hospodě na sklenici piva a poslouchal jsem několik pánů, kteří seděli bedle mne. Povíдали si o té nové svobodě a tak leccos, až přišli na domácí pány a na činži; tu povídá ten jeden: „Je to kříž s tím chudým lidem, již jsem slevil

dvěma mým nájemníkům polovic činže a ještě nemůžou mi ji zaplatit. Vám sedlákům je nejlépe,“ povídá a obrátí se ke mně, „vy budete nyní roboty zproštěni a nebude vás nic tížit, když svůj poplatek zapravíte. Raději bych měl statek venku než v městě dům, již proto, abych se nemusil s těmi nájemníky zlobit.“

„To není, pane, tak lefký být sedlákem,“ povídám mu, „a když byste měli statek a neměli hodnú hrst peněz k tomu, musili byste si nechat teky mozole líbit, a co se týče nájemníků, s těmi se nazlobíme my víc než měšťáci.“

„A vždyť vy málo nájemníků v chalupách máte?“ povídá jeden pán z nich.

„V některé vesnici jsou při mnoha statcích podruzí, a když jsou zlí, je to břemeno pro sedláka.“

„Mnoho-li platí podruh sedláku z chalupy?“

„I ty milý Bože, co by nám podruh platil, vždyť je to chudina, a my od něho platu nežádáme. Podruh má celú chalupu zdarma, potom dostane ještě k ní kúsek pole, aneb kúsek lúky, by si mohl krávu držít, aneb místo lúky přiveze mu sedlák dvě fory sena. To dostane od nás, a když je šelma, ještě si příkrade. Za to musí sedlákovi při každé větší a potřebný práci pomoct, tu však, když hu sedláka pracuje, dostane stravu celý den.“

„Ale to vám ta práce přijde draho; když byste chalupu pronajali a obilí aneb seno z toho gruntu, co dáte podruhovi k užívání, prodali, ani byste nemuseli všecky ty peníze na zjednané dělníky vynaložit,“ řekl jeden zase.

„To my víme, pane; ale to je již od starodávna, nač bychom to jinačili? – Podruh je chudák, my mu to živobytí přejem, proto nezchudnem; a v létě, když je práce nakvap, je to přece jistý dělník, který musí jít a jde také, když sedlák potřebuje.“ – Měla jste vidět, paní, jak se ti páni tomu divili, že práci tak draze platíme. Já jsem si ale myslil, že by nikde neškodilo, kdyby ti bohatí domácí pá-

nové trochu té drahé činže odpustili těm nuzným, chudobným podruhům, kteří musí za dost bídný sklípek 40 až 50 zl. platit.“

Také se tento sedlák pozastavoval nad tím, že se lidé na židy tak zlobí a jim nátišky činí. I povídal mi dále: „Šel jsem hulicí a jedna bába prodávala takové plátky a hustavičně nutila je do mne; koupil jsem si čtyry, ale, spasiteli můj, to jsem toho litoval. Pomyslete si, paní, v tom jednom stálo, abychom netrpěli hu nás v Čechách židy a je vyhnali; v tom jednom bylo jakési rúhání proti Pánu Bohu, takový jakýsi kacířský Otčenáš, a já ani věru nevím vám co říct, co to bylo, jen jsem do toho kúkl a hodil jsem to stranú. Jeden pán to viděl, i zastaví se a ptá se mne: „Co se hněváte, sedláku, co se vám stalo?“ – I zdvihnu papír a podám mu ho, aby četl. Však to asi ten pán znal, protože to roztrhal, zahodil a povídal ke mně: „Je vidět, sedláku, že máte zdravý rozum a čistě lidské srdce, že tímto povrhujete, a já chválím vás za to. Ti, co to píšou, jsou hanebníci, buřiči, kteří to buď z osobní zášti proti některému jednotlivci učiní, buď najati jsou od takového, kterému svoboda a blaho národu trn v oku je a který by rád hanebnou skvrnu na naši jasnou královskou Prahu vlepil. Kterí to píšou, nejsou přátelé, nýbrž ti nejúhlavnější nepřátelé vlasti své! Těm nevěřte, sedláci, a kdykoli se vám do rukou nějaký takový list dostane, který by vás k buřičství a k nekřesťanskému činu ponoukal, hodte jej do ohně s tím největším opovržením.“

„Pane, to my jistě huděláme; ale já nevím, že se nebojí ti lidé Pánaboha a zákona; pročpak se jim to nezapoví?“ ptal jsem se toho pána.

„Co nejdříve se to stane; takový ničemník najde přece ale kolikráte zase cestu, jak by své záměry vykonal, zvláště když je množství ruk k jeho službě hotovo, které by rády obecný pokoj a pořádek pokažily!“

„Takovým lidem aby je Pánbůh u samého ramena hurazil, kteří se k takové službě propůjčují. Pobúřit je snadno, to trefí nynčko leckdo, ale hupokojit se nepodaří každému.“

„Jistá pravda,“ řekl zase ten pán; „a dokonce u vás na venkově je třeba, abyste všickni jedna mysl byli, o pořádek se starali, k budoucímu sněmu své záležitosti si hotovili a o rozumného a upřímně o vás smejšlejšího volence se postarali. Já se doslechl, že by mnozí sedláci raději robotu dělali než platili, že jim to přijde snáze, když dobytek již mají, tu práci odbyt než peníze dát.“

„To nevěřte, pane; kdo to řekl, ten neznal sedláka; ten nejchudší, který nic nemá, raději dělat bude, až by jazykem plůžil, a dá s radostí peníze za robotu, jen když ji nebude musit dělat. Ovšem nesmějí nás páni přetáhnout a nemilosrdně, nesvědomitě s námi nakládat,“ řekl jsem já.

„To se beztohoto stane a stát se musí. Zdali jsou u vás také židé a máte-li jich rádi?“ ptal se mne dále ten pán.

„I hu nás jich je teky dost a máme je rádi; oni žijú mezi námi a živí se od nás, ale nikdo jim nehublíží, ani nechce nikdy hublížit. Říká se, že šidí, ale je to k smíchu, kdyby chtěli pobit ty, kteří šidí, to by padlo jistě víc křesťanů než židů. Pročpak nepobijú ty lichváře, co okrádali chudý lid a posud okrádají? Pročpak pustili toho ministra Bedrníka, co nás všecky šidil a tolik zlého natropil, že to všickni židé dohromady nehudělali? To máte vždy tak, pane, vezme-li poddaný, malý člověk něco, aneb cos hudělá, tu je křiku a zvuku, a hned je harest a hůl pohotově. Když pán něco vyvede aneb některý boháč, tu se o tom jen šeptá a nikdo se nesmí dovědět. — A když to vezme člověk kolem a kolem, proč se dají lidé šidit? Ať nenavěší sedlák a selka tolik zbytečných panských flandrů na sebe, ať nosí starodávní svůj kroj a spokojí se jen s potřebným počtem obleků, a žid nebude jim nosit hustavičně zboží všelijaké

do domů, kterému oni nerozumějí a jímž se lefko ošidit dají. Kořalku také nemusejí lidé pít, a přestane ji žid prodávat, a ostatně kdyby se vinopalny nestavěly, židé by je nenajímali. – Hu nás jsou mnozí židé hospodáři jako my; někteří mají kúsek pole najatého, někteří vlastní, a tak se mezi námi živí; který handluje, naběhá se teky o ten groš jako chrt, a musí být střídme živ, chce-li něco zachovat. Já čítám již padesáte let, ale ještě neviděl jsem židovského žebráka, ale našich přijde k židům dost a oni dají každému; ovšem že mezi nimi teky šelmy jsou, ale to všude kúkol mezi pšenicí. Myslím, když jsme byli s nimi již tek dlúho, ve zlém a dobrém, abychom i déle s nimi byli. Pánbůh má velké oko, dívá se stejně laskavě na nás i na ně, dokud v milosti jeho setrváme, když však zle děláme, potrestá stejnú přísností nás jako je. Tak my, pane, hu nás na venku myslíme.“

„Kýž by všickni po celé naší zemi stejně s vámi smýšleli,“ povídal ten pán a podal mi ruku, když jsme se rozcházeli.“ –

Vskutku najde se více rovnosti, svornosti a bratrské lásky na venkově mezi selským sprostým lidem nežli ve městech mezi vzdělanci, kterým vždy jen v ústech vězí, ale málokde ji všickni skutkem dokazují!

Odpor proti Německému spolku je zde všeobecný; nejen Češi že nechťi ke spojení tomu přistoupit, nýbrž i okolní Němci jsou proti tomu, jak fabrikanti, tak řemeslníci a sedláci. Oni chtějí věrně stát při Česích, jen jestli se jim pojistí při sněmu jejich národnost. Již se také strachovali a k německé straně se chýlili, an se jim namluvilo, že budou školy všude pouze české a že i v jejich vesnických školách čeština se bude učit. Když se jim však vysvětlilo, že je jejich národnost pojištěna, jenže nyní česká řeč stejné právo s německou mítí bude, spokojili se hned a uznali s radostí spravedlnost takového zákonu. Oni by, jak se

vyjádřili, rádi byli, kdyby se děti jejich česky naučily, a jim české řeči často potřeba nablízku Čechů, s kterými zacházet musejí. Snad by se ta nenávist mezi Čechem a Němcem ztrácela pomalu, když by jeden druhému skrze stejnou řeč přístupnějším se stal. Posud učil se vždy jen Čech kvůli Němci německy, by s ním se smluvit mohl; vždyť se může také jednou učit Němec kvůli nám trochu té češtiny. Ostatně nevím, jak budou dál a dále zdejší Němci smýšlet, nepodaří-li se několika přátelům spolku Německého na svou stranu je připravit; – pokoušejí se o to dost. Uvidíme, jaké ovoce to jejich snažení ponese!

V Bavořích (Eschelkamm, městečko hned na hranicích) mají poručíno, aby byli přichystáni, že se Češi na ně strojí; a mezi zdejšími Němci roznáší se pověst, že se měli ti tak nazvaní „Tschechen“ vyjádřit, že Němce z Čech vyženou. Jeden z české deputace řekl prý to před samým ministrem pánem z Pillersdorfu, a tedy že by se nemohl osmělit to říci, kdyby to pravda nebylo. Rozumíte, odkudže takové zprávy přicházejí a kdo je roznáší? V Sibyllině proroctví stojí, jak si lid povídá, též toto: že přijdou do České země nepřátelé, aniž bude kdo vědět, odkud jsou byli přišli, nebude o nich vidu, a než děvečka podojí krávu, budou tu! – Není-liž to pravda? – ani nevíme, s které strany nepřítel na nás číhá, myslíme, že je přítel, a rukou obrácení ukáže se ve své pravé podobě a hle! je to nejhorší nepřítel. Jsou to ti tluchubové darební, ti buřiči obecního pokoje a pořádku. Bůh je zatrat!